

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Хмельницький національний університет
Запорізький національний університет

СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

SOCIAL-EDUCATIONAL DOMINANTS OF SPECIALIST'S PROFESSIONAL PREPARATION OF SOCIAL SPHERE AND INCLUSIVE EDUCATION

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

23-24 жовтня 2019 року

Бердянськ
2019

УДК 378.091.2:[364.4.08+37.043.2-056.2/.3](082)

П 70

Рекомендовано ухвалою вченої ради Факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

(протокол № 5 від 28.11.2019 р.)

Соціально-освітні доміанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти: збірник наукових статей / Бердянський державний педагогічний університет ; укладач Петровська К. В. – Бердянськ, 2019 - 274 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Соціально-освітні доміанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти», які виявляють та обґрунтовують тенденції підвищення ефективності підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти. Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, пошукачів, викладачів, здобувачів.

The collection consists of materials of Ukrainian scientific-practical Internet-conference «Social-educational dominants of specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education» which defining and explaining trends of increasing of effective specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education. The materials of the collection will be useful for researchers, scientists, graduate students, prospectors, lecturers, students.

Автори несуть персональну відповідальність за достовірність наданих матеріалів та правильність цитування.

УДК 378.091.2:[364.4.08+37.043.2-056.2/.3](082)

П 70

© Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти, ФДССО, БДПУ, 2019

ЗМІСТ

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Глішова О. Інклюзивне освітнє середовище закладу дошкільної освіти	7
Котляр С. Створення інклюзивного освітнього середовища в сучасних закладах освіти	10

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Авраменко У. Swot-аналіз соціально-педагогічної роботи з сім'ями в інклюзивних школах	15
Босенко М., Колесник Л. Використання інноваційних технологій в організації навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами	20
Захарова Н. Раннє втручання: нормативно-правовий аспект	22
Захарова Н., Сердюченко А. Раннє втручання як актуальна соціальна проблема	27
Онищенко С. Робочі зошити в умовах дистанційної освіти учнів в інклюзивному середовищі	31
Письмак О., Сиротинська М. Програма трудової реабілітації осіб з інвалідністю	34
Савченко Л. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами	42
Шевченко С. Соціально-психологічні фактори ефективної реабілітації осіб з обмеженими можливостями	48

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СИСТЕМІ ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Олійник І. До питання професійної підготовки соціальних працівників	54
Нагорна А. Підготовка фахівців соціальної сфери до роботи в системі сексуальної освіти	58

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ І СФЕРИ ОСВІТИ

Бородіна О. Освіта впродовж життя – вимога сьогодення	64
Калаур С. Неперервність професійної підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності в системі коледж-університет як вимога часу	68
Кобюк Ю. Проблеми професійного становлення і розвитку майбутніх вчителів початкових класів	72
Малютіна Н., Москальова Л. Ефективність тренінгової роботи з педагогічними працівниками	75
Рідкодубська Г. Професійна мобільність в структурі професійного розвитку майбутнього фахівця соціальної сфери	81
Самко А. Проблема освіти дорослих у контексті наукової спадщини С. Гончаренка	84

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ У МОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Багрій В. Роль та взаємозв'язок саморозвитку та самовиховання у розвитку особистості	89
Гаврус Н., Попівца Н. Формування основ професійної компетентності фахівця соціальної сфери в умовах закладу вищої освіти	93
Келемен А. Формування педагогічної культури майбутніх соціальних	99

працівників: теоретичні та практичні аспекти	
Копил Д., Попова А. Сучасні тренди проведення профорієнтаційної роботи у діяльності соціального педагога	104
Котляр В. Твори художньої літератури і мистецтва як педагогічні засоби викладання	110
Лісна-Міськів Н. Психолого-педагогічні аспекти підвищення мотиваційної спрямованості та розвитку позитивного ставлення студентів до навчання	113
Михайленко Н. Формування гендерної компетентності фахівця із соціальної роботи як необхідна складова підготовки до професійної діяльності	118
Олійник К. Роль дидактичних ігор у формуванні риторичної культури майбутніх соціальних працівників	121
Петровська К. Формування основ проектної компетентності майбутніх надавачів соціальних послуг в умовах закладу вищої освіти	125
Петровська К., Сердюченко А. Формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до неформальної освіти в межах формальної освіти	131
Романовська Л. Ммісце та роль консультування у професійній діяльності майбутнього соціального працівника	134
Тургенєва А., Шалупня Є. Організація діяльності соціального педагога та органів самоврядування здобувачів освіти: прикладний аспект	139
Сеага Семмі Потреба цілеспрямованої діяльності з підлітками, що мають підвищений рівень агресії	146
Човган О. Потенціал тренінгів у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників	150
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВРАЗЛИВИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ	
Аверіна Д., Вербець В. Методи боротьби з боулінгом	155
Бриндіков Ю. Шляхи зародження та попередження булінгу	161
Голова Н. Соціально – педагогічні аспекти роботи соціального працівника з молоддю схильною до асоціальної поведінки	169
Демиденко Н., Москальова Л. Соціально-педагогічний супровід дітей-сиріт як актуальна проблема сьогодення	173
Дибко К. Соціально – педагогічні аспекти соціально захисту вразливих верств населення в сучасних реаліях	177
Єр'оміна Л., Познякова А. Роль тьютора у соціальному житті учнів	182
Єр'оміна Л., Чудакова В. Сім'я як інститут соціокультурного розвитку дитини . .	184
Кашкар'ова Л. Програма профілактики булінгу в закладах загальної середньої освіти	188
Кириліна О., Чабан Н. Походження тьюторської діяльності та реалії сьогодення.	195
Коляда Т., Солонська А. Арт-терапія як засіб корекції страхів у дітей старшого дошкільного віку	198
Кузьменко В., Нечет О. Тьюторський супровід в початковій, середній та старшій школах	201
Магомедова Я., Мільчевська Г. Формування просоціальної поведінки неповнолітніх, які знаходяться в конфлікті з законом в умовах ювенальної пробації	204
Мільчевська Г., Шевченко Ю. Тьюторський супровід як технологія відкритої освіти	210

Н. Демиденко,

здобувач вищої освіти

Мелітопольського державного педагогічного університет ім. Б. Хмельницького

Л. Москальова,

доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної
роботи, соціальної педагогіки та дошкільної освіти

Мелітопольського державного педагогічного університет ім. Б. Хмельницького

УДК 364-787.7-058.862

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ-СИРИТ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ

Соціально-педагогічний супровід дітей-сирит є актуальною проблемою на даний час у нашому суспільстві. Подолати складнощі у вихованні та навчанні дітей-сирит потрібно за допомогою спеціальних програм, не тільки для таких дітей, а також для батьків, вчителів та учнів з якими навчається дитина-сирота. На законодавчому рівні прописати такий механізм співпраці соціального робітника і шкільного колективу, який допоможе соціалізуватися дитині-сироті

***Ключові слова:** дитина-сирота, соціально-педагогічний супровід, соціалізація, соціально-виховне середовище, прийомна сім'я, дитячій будинок сімейного типу.*

Social and pedagogical support for orphans is an urgent problem in our society at present. It is necessary to overcome the difficulties in the upbringing and education of orphans through special programs, not only for such children, but also for parents, teachers and pupils with whom the child learns. At the legislative level, prescribe a mechanism for cooperation between the social worker and the school staff, which will help to socialize the orphan.

***Keywords:** orphan baby, socially pedagogical support, socialization, social educational environment, foster family, family-type orphanage.*

На сьогоднішній день наша країна знаходиться в умова економічної та політичної нестабільності. Від цього потерпають найбільш незахищені версти населення, зокрема діти. Так нагальною соціальною проблемою нині є порушення прав дитини. В Україні почастишали випадки жорстокості й насильства щодо дітей: лише за останні три роки до Уповноваженого з прав людини в Україні надійшли індивідуальні й колективні звернення за підписами 7,5 тис. дітей; за останні п'ять років майже 3 тис. осіб в Україні засуджені за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, де постраждалими були діти; за даними Українського інституту соціальних досліджень, серед жінок, які здійснюють надання сексуальних послуг у комерційних цілях, 11 % становлять підлітки віком 12-15 років, 20 % – віком від 16-17 років; серед загальної кількості жертв від торгівлі людьми 10 % становлять діти віком 13-18 років [1, с. 3].

Поповнюють ці лави діти з неповних і неблагополучних сімей. Вражає статистика: 2 млн. 200 тис. родин в Україні неповні, майже кожна п'ята дитина із

загального числа дитячого населення проживає в такій сім'ї, 93,5 % дітей з неповних сімей не мають батька, майже 3 % – матері, решта проживають у родинях без обох батьків [1, с. 7].

Щороку від 7 до 10 тис. дітей втрачають батьків унаслідок позбавлення батьківських прав. Дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у державі нараховується 71576 осіб, але лише 6,8 % з них можна вважати повними сиротами, решта – це діти, які стали сиротами за живих батьків, яких позбавлено батьківських прав, які перебувають у місцях позбавлення волі, недієздатні або перебувають на лікуванні, відмовилися від дітей у пологових будинках [1, с. 8]. Діти таких батьків – так звані, соціальні сироти. Будучи найбільш вразливою категорією діти не відчують елементарної турботи про себе, психологічно й соціально не захищені, їх ніхто не любить і вони нікому не потрібні. Тому наслідки передбачувані: за неофіційною статистикою, до 70 % хлопчиків на час закінчення шкіл інтернатів уже залучені до криміналу, кожен третій випускник потрапляє до місць позбавлення волі, кожен п'ятий поповнює лави осіб без постійного місця проживання [1, с. 8]. У нашій державі на проблему дітей – соціальних сиріт накладаються ще й проблеми дітей заробітчан (близько 200 тис. дітей проживають в Україні без батьків унаслідок їх трудової міграції). Близько 7 млн. українців покинули країну в пошуках пристойного заробітку [1, с. 8].

Як правило, виховання дітей здійснюють люди похилого віку, які не в змозі забезпечити повноцінне виховання з фізичних причин. Наступну категорію становлять неблагонадійні сім'ї, в яких проживають 169 тис. дітей [1, с. 8].

Саме в таких сім'ях діти є свідками аморальної поведінки батьків, грубощів, насильства, жорстокості, нерідко вони залучаються до кримінальної діяльності, засвоюють асоціальні форми поведінки.

Ці цифри говорять про те, що в нашому суспільстві не все гаразд не тільки з економікою, а і з законами, які повинні охороняти права дітей.

Влітку 2017 року в Україні розпочалась деінституціалізація – 9 серпня 2017 року урядом було схвалено Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки і план заходів з реалізації її етапу.

«Стратегію потрібно розглядати як процес реформування закладів заради реалізації права кожної дитини на проживання в сім'ї, отримання нею родини, в якій повною мірою будуть забезпечуватися інтереси дитини», заявив директор Департаменту захисту прав дітей та усиновлення Мінсоцполітики Руслан Колбаса в інтерв'ю журналістам. За його словами, наразі триває перший етап реалізації стратегії

– створення регіональних планів. Кожен регіон готує власний план реформування, для цього потрібно провести оцінку наявності послуг в громаді, наявних інтернатних закладів, кількості дітей в закладах, проаналізувати причини їх потрапляння до них, щоби зрозуміти, які послуги треба впроваджувати, щоб жодна дитина не перебувала в інтернатному закладі [1, с. 9].

На даний час діти-сироти, які потрапляють в будинки сімейного типу, або в прийомну сім'ю і одночасно у нове навчальне середовище (школу, навчальний заклад), відчують стрес.

Дитина вступає у певну соціальну систему(класний колектив, сім'я), де уже склалися певні правила, норми діяльності. Певні потреби вимагають дотримання цих правил, дій, щоб досягти бажаного успіху. Це перший етап входження в систему виховного впливу. Але уже на цьому етапі діє стимулююча сила у вигляді потреб, особливостей життєвої поведінки [6, с. 213-214].

Складнощі у вихованні та навчанні таких дітей-сиріт відчують і прийомні батьки та вчителі, тому що вони істотно відрізняються від дітей, які ростуть у благонадійних сім'ях. Як правило, такі діти відстають у розвитку від своїх однолітків із сім'ї (емоційно, інтелектуально, мають гірші навички комунікації).

Отже для дітей-сиріт потрібен соціально-педагогічний супровід соціальних працівників та психологів. Проаналізувавши вчених, які займалися проблемою, ми звернули увагу на такі поняття:

Сирота – дитина, що тимчасово або постійно перебуває поза сімейним оточенням унаслідок втрати батьків, а також дитина, яка не може з певних причин чи з власних інтересів залишатися в сімейному оточенні і потребує захисту та допомоги з боку держави [4, с.136].

Соціальний супровід – це діяльність спеціаліста (або групи спеціалістів), спрямована на створення необхідних соціально-психологічних умов розвитку прийомних дітей та дітей-вихованців у прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу. Основний принцип роботи – індивідуальний підхід до кожної дитини, кожної сім'ї з урахуванням особливостей та специфічних потреб[7, с. 325].

Соціально-педагогічний супровід – це вид соціально-педагогічної діяльності спрямований на здійснення опіки, допомоги та патронажу неблагополучної сім'ї. Він спрямований на постійне ведення сім'ї, яка потребує систематичної підтримки умов, достатніх для забезпечення життєдіяльності [4, с. 133].

Соціалізація (лат. socialis-суспільний) – процес входження людини в суспільство разом із її соціальними зв'язками та інтеграцією в різні типи соціальних спільнот,унаслідок чого відбувається становлення соціального індивіда. У процесі соціалізації формуються соціальні якості, цінності, знання, навички людини. Крім того, відбувається перетворення природжених, природних рис, а також засвоєння людиною елементів культури, соціальних норм і цінностей, які існують у суспільстві [3, с. 79].

Соціально-виховне середовище – ознака соціального середовища чи сукупність умов життєдіяльності особистості, що цілеспрямовано впливають на її свідомість і поведінку з метою формування певних якостей, переконань, духовно-ціннісних орієнтацій і потреб. Це конкретний прояв суспільних відносин, що сприяє соціалізації індивіда, адаптивності особистості до мінливого середовища, усвідомленню себе людиною, якій близькі й зрозумілі інтереси інших людей.

Завдяки створеному соціально-виховному середовищу, для успішної соціалізації особистості, відбувається інтеграція зусиль суб'єктів соціально-виховної діяльності й закріплюється взаємозв'язок компонентів соціально-педагогічного процесу (цільового, змістовного, організаційно-діяльного, оціночно-результативного); розширюється діапазон можливостей виховного впливу на особистість завдяки включенню в засвоєні соціальне та природне середовище;

спеціально моделюються й створюються умови для самореалізації і самоствердження особистості, що сприяє її самовираженню, прояву неповторної індивідуальності, гуманізації ділових і міжособистісних стосунків тощо [3, с. 101].

Сімейними формами виховання охоплені прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу (ДБСТ), положення про які затверджені відповідними постановами Кабінету Міністрів України [8, с. 189]. Таким чином, ми маємо що:

Прийомна сім'я – це сім'я, яка добровільно взяла із відповідних закладів від 1 до 4 дітей для виховання й спільного проживання. Загальна кількість рідних та прийомних дітей у родині не повинні перевищувати п'яти чоловік.

Дитячий будинок сімейного типу – це окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі. Така сім'я бере на виховання і спільне проживання не менше 5 дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей у дитячому будинку сімейного типу, враховуючи рідних та прийомних, не повинна перевищувати 10 осіб.

Вивчали і розробляли зміст, напрями, методи вивчення сім'ї та соціально-педагогічну роботу з сім'єю та навчально-виховним середовищем відомі українські вчені Н. Бугаєць, З.Зайцева, І. Зверєва, С. Харченко, Г. Бевз, І. Манохіна. Соціально-педагогічна робота з сім'єю спрямовується на реалізацію сімейної політики держави, розробку механізмів забезпечення життєдіяльності та захисту сім'ї [9, с. 126].

Ми проаналізували наукові роботи вчених, які працювали над цією проблемою та зробили висновки, що проблема соціально-педагогічного супроводу на даний час не досконала і потребує вивчення. Відомо, що розвиток дитини відбувається у трьох соціальних середовищах: у сім'ї, у дошкільному закладі та у школі. І кожне з цих середовищ створює багато соціально-педагогічних ситуацій, котрі по різному відображаються на її розвитку.

Наприкінці ми відзначимо, що працювати потрібно не тільки з дітьми-сиротами з їх адаптації, а також з батьками, вчителями та учнями класу, тобто з навчально-виховним середовищем. Таким чином, є потреба у вдосконаленні на законодавчому рівні механізмів дій співпраці батьків, вчителів, учнів навчального закладу з соціальним працівниками, які допоможуть швидше соціалізуватися дитині-сироті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевз Г. М., Тарусова Л.І. Соціальна політика держави в інтересах дитини: аналіз і концептуальна модель розбудови. Післядипломна освіта в Україні № 2. – 2005 (7). – К.: РОВ «Валевіна» – С. 16-22.
2. Богданова І.М. Соціальна педагогіка: Навч. посіб. – К.: Знання 2008. – 267-276 с.
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери./ За ред. професора І.Д.Зверєвої.
: «Універсум» Київ. Сімферополь 2012. – С. 101, 79
4. Заверико Н.В. Соціальна педагогіка. Навчальний посібник. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. – С. 135-146; 213-226
5. Міністерство соціальної політики України. : Офіційний веб-портал . ст. Мета деінституалізації – реалізація права кожної дитини на сім'ю. ; 5 липня 2018.

6. Педагогіка: Підручник. – 2-ге, перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2004. – 213-214.
7. Соціальна педагогіка: Підручник. / За редакцією професора Капської А. Й. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 279-292; 325-326 с.
8. Соціальна педагогіка: теорія і технології: Підручник / За ред. І. Д. Звереві – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 189-203 с.
9. Шевців З. М. Основи соціально-педагогічної діяльності. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 126-137 с.